

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ ТА ІЗРАЇЛЮ

Інтеграційні прагнення нашої держави, яка стрімко крокує в європейський та світовий простір, обумовлюють необхідність поглиблення вивчення зарубіжного досвіду здійснення судочинства. Зокрема, у контексті удосконалення правового регулювання інституту цивільного судочинства в Україні в умовах реалій сьогодення, заслуговує досвід Ізраїлю. Адже в Ізраїлі порушується майже удвічі більше цивільних справ у порівнянні з Європою. Проте попри значне навантаження на суддів, низьку оперативність судового розгляду у багатьох випадках, якість судових рішень не піддається критичній оцінці, що безумовно є показовим для українського правосуддя. Перш за все, варто відзначити, що, аналогічно українській судовій системі, вищим в ієрархії судової системи Ізраїлю є Верховний суд. Відповідних висновків можна дійти проаналізувавши положення Конституції України [2], Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4] та Основного закону про порядок судочинства [3] Ізраїлю. При цьому, за законодавством України, Верховний Суд здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом [4]. Верховний Суд за законодавством Ізраїлю виступає одночасно як апеляційний суд для окружних судів і як Вищий суд правосуддя з повноваженнями судового перегляду [3].

Хоча загалом структура судової системи України та Ізраїлю все ж таки має певні відмінності. Так, систему судоустрою України складають: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд [4]. Українська судова система не відзначається високою розгалуженістю спеціалізованих судів, зокрема в аспекті розгляду цивільних спорів.

Ізраїльська судова система також складається із загальної судової системи та спеціалізованих трибуналів. Водночас, загальна судова система складається з Верховного суду, 6 окружних судів (по одному в кожному судовому окрузі) і 28 магістратських судів, розташованих у різних округах. Крім того, існують постійні спеціалізовані суди [8, с. 102-103]: Суд по сімейним справам, Суд по місцевим справам, Суд

по дорожньо-транспортним справам, Суд по справах неповнолітніх, Суд по дрібних позовах, Суд по трудовим конфліктам [1, с. 343, 344]. Як бачимо, судова система Ізраїлю має більш розгалужену систему спеціалізованих судів, які уповноважені розглядати саме спори у порядку цивільного судочинства.

Втім, на наш погляд, більш цікавим у контексті можливості імплементації у законодавство України є досвід Ізраїлю стосовно регулювання процедурних аспектів здійснення цивільного судочинства. Так, зокрема, уваги заслуговує досвід заочного розгляду справи. Як відомо, за усталеною практикою багатьох держав національні процесуальні законодавства найчастіше передбачають у якості можливості проведення заочної процедури вимогу позивача у зв'язку з неявкою відповідача [1, с. 194; 5, с. 57]. Не є виключенням із цього правила й Україна. Так, відповідно до Цивільного процесуального кодексу України, суд може ухвалити заочне рішення на підставі наявних у справі доказів за одночасного існування таких умов: 1) відповідач належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання; 2) відповідач не з'явився в судові засідання без поважних причин або без повідомлення причин; 3) відповідач не подав відзив; 4) позивач не заперечує проти такого вирішення справи [6].

Проте існує невелика кількість країн, які передбачили в національному законодавстві заочне цивільне провадження в разі відсутності сторони не лише відповідача, але й позивача [5, с. 57]. Серед таких, зокрема, й Ізраїль. Адже, за законодавством Ізраїлю допускається ухвалення заочного рішення також і за вимогою відповідача у випадку неявки позивача [1, с. 194].

У контексті досліджуваного питання заслуговує уваги також досвід реформування цивільного судочинства в рамках Цивільного процесуального регламенту 5779 – 2018, який набув чинності в січні 2021 року [10], спрямованого на оптимізацію, спрощення та скорочення цивільного провадження. Як відомо, у 2021 році в Ізраїлі було проведено комплексну реформу всіх питань, пов'язаних з веденням спору в процесуальному аспекті. Зважаючи на великі навантаження на суди, реформа цивільного судочинства, яка набула чинності, має важливе значення. Оскільки у результаті цієї реформи було встановлено нову схему ведення судових процесів. Схему, яка у певній мірі забезпечила оптимізацію, спрощення та скорочення цивільного провадження.

Зокрема, з-поміж вартих уваги змін, насамперед, варто відзначити запровадження інституту так званого «попереднього обговорення». Адже, на практиці, суддя на досудовому розгляді стикається зі справою, в якій сторони до цього моменту, навіть, не обговорювали спір між собою. Зважаючи на численні переваги ефективного діалогу між сторонами перед початком слухання, розділи 34 і 35 Регламенту встановлюють для обох сторін спору зобов'язання провести принаймні дві зустрічі без присутності судді, спрямованих на досягнення певних домовленостей чи хоча б зменшення обсягу спірних питань. При цьому, важливо, що розділ 35 Регламенту додатково визначає питання, які мають обговорюватися між сторонами, зокрема: уточнення обсягу спору в цілому; обговорення варіантів альтернативного вирішення спору; вивчення заходів, які можуть бути вжиті з метою зменшення обсягу питань, включаючи призначення експерта або отримання професійного висновку з конкретного питання [10].

У законодавстві України зазначається лише, що сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом [6]. З огляду на це, на наш погляд, досвід Ізраїлю щодо попередніх обговорень має неабияку цінність в аспекті удосконалення цивільного процесуального законодавства України.

Також цінним для вітчизняного законодавця є законодавчі новели Ізраїлю щодо змісту і вимог до позовних заяв. Адже українські судді також стикаються з позовними заявами, які є надто довгими і лише обтяжують судовий процес, а не сприяють ефективному вирішенню цивільного спору. В оновленому законодавстві законодавець Ізраїлю уперше прописав положення, які стосуються конфігурації позовних заяв та клопотань, їх довжини, яка повинна бути дотримана та інформації, яка повинна бути надана. Так, у розділах 9-14 Регламенту передбачено, що позовна заявка складається з трьох частин: заголовка, короткого змісту та відомостей про позовні вимоги. Причому кількість сторінок обмежується відповідно до порядку: позов не повинен перевищувати 11 сторінок, якщо він поданий до магістратського суду, 15 сторінок, якщо він поданий до окружного суду, 30 сторінок, якщо позов подається до окружного суду у фінансових справах, або ж стосується питання тілесних ушкоджень або компенсації жертвам дорожньо-транспортних пригод. Кількість сторінок клопотань, відмінних від позовних заяв та, відповідно, відповіді на них обмежуються 5

сторінками. Виняток становлять заяви про тимчасовий захист, обсяг яких обмежується 8 сторінками [10].

У законодавстві України нині зазначені обмеженні відсутні. Таких висновків можна дійти проаналізувавши ст. 175 та ст. 183 Цивільного процесуального кодексу України. Зважаючи на вищевикладене, на наш погляд, доцільно було б доповнити ст. 175 та ст. 183 Цивільного процесуального кодексу України відповідними обмеженнями щодо обсягу позовної заяви, а також інших письмових заяв, клопотань та заперечень, запозичивши досвід Ізраїлю з цього приводу.

Також цікавим видається диференційований підхід законодавця Ізраїлю до встановлення строків подання відзиву на позовну заяву. Так, відповідно до цивільного процесуального законодавства Ізраїлю, після подання позивачем своєї позовної заяви до суду, а відповідач належним чином вручений, відзив має бути подано протягом 30–120 днів залежно від виду позову. Після подання всіх відзивів у звичайних позовах позивач може (але не зобов'язаний) подати відповідь на відзив протягом 14 днів. Після подання до суду останньої заяви (останнього відзиву або відповіді на відзив) у звичайних позовах сторони мають 30 днів для обміну вимогами щодо розкриття документів та анкет. Кожна сторона має відповісти на ці вимоги протягом 30 додаткових днів. Після таких вимог і відповідей на них можуть бути подані клопотання згідно з чітким графіком до першого попереднього засідання. Після цього такі клопотання та інші процесуальні питання можуть вирішуватися в досудовому порядку. Зазвичай попереднє засідання призначається згідно з розкладом судді після подання останнього відзиву або відзиву на відзив та після оприлюднення документів між сторонами [9].

В Україні ж відзив подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. Суд має встановити такий строк подання відзиву, який дозволить відповідачу підготувати його та відповідні докази, а іншим учасникам справи – отримати відзив не пізніше першого підготовчого засідання у справі [6].

Беручи до уваги вищевикладене, вважаємо за можливе зробити висновок про те, що попри певну схожість цивільного судочинства України та Ізраїлю, правове регулювання розгляду справ у порядку цивільного судочинства за законодавством України та законодавством Ізраїлю має чимало відмінностей. При цьому, законодавство

Ізраїлю є більш досконалим та заслуговує уваги в аспекті можливості імплементації відповідного досвіду у національне законодавство України.

Насамкінець, зауважимо, що питання порівняльно правової характеристики цивільного судочинства України та Ізраїлю потребує подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєв С. В. Порівняльний цивільний процес. Підручник. К.: Алерта, 2015. 352 с.
2. Конституція України : закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Основной закон о порядке судопроизводства 1984 г. URL: <http://www.knesset.gov.il>.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
5. Тимошенко О. А. Заочний розгляд справи як механізм забезпечення ефективного правосуддя в цивільному судочинстві. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 19. С. 54-61.
6. Цивільний процесуальний кодекс України : закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15>
7. Civil procedure regulations, 5744-1984 (CONSOLIDATED VERSION). URL: <https://wipo.int/en/legislation/details/15361>
8. Kasher Y. Civil Litigation in Israel in theory and Practice. *The US-Israel Legal Review*. 2020. P. 102- 107.
9. Pomeranc A., Beitz R. Q&A: conducting litigation in Israel. Lexology. May 20 2022. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=011c4ef1-4ed6-435d-8fe3-d86507a6321c/>
10. The New Civil Procedure Regulations – In the Light of the Efficiency of the Hearing. URL: <https://ekw.co.il/en/the-new-civil-procedure-regulations-in-the-light-of-the-efficiency-of-the-hearing/>